

VARAUTUMINEN JA TOIMINTAVARMUUS LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLLOSSA PÄIJÄT-HÄMEEN HYVINVOINTIALUEELLA

Käytäntötutkimus SOSM-ST421
Ida Asell, Laura Lindeberg, Sanni Vahlsten

TAUSTA

- Varautumisen tärkeys konkretisoitui koronapandemian ja Venäjän aloittaman hyökkäyssodan myötä, jonka jälkeen lainsäädäntöä on päivitetty sekä kokonaisturvallisuuden, että sosiaali- ja terveydenhuollon varautumisen osalta.
- Hyvinvointialueiden on varmistettava palvelujen jatkuvuuden turvaaminen myös silloin, kun palveluja hankitaan yksityisiltä palveluntuottajilta
- Päijät-Hämeen hyvinvointialue edellytti varautumissuunnitelmaa lastensuojelulaitosten kilpailutuksessa ensimmäistä kertaa vuonna 2024
- Lainsäädäntö koskien suunnitelmien sisältöä on väljää, eikä myöskään hyvinvointialue ole asettanut sisällölle tarkkoja vaatimuksia.
- Palvelunjärjestäjänä Päijät-Hämeen hyvinvointialue halusi kartoittaa kilpailutuksessa sopimusehtoihin vuonna 2024 lisätyn varautumissuunnitelman siirtymistä lastensuojeluyksiköiden käytännön toimintaan.

TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TAVOITTEET

- Selvittää, miten Päijät-Hämeen hyvinvointialueen lastensuojelun sijaishuollon puitesopimuksessa mukana olevat ostopalveluntuottajat huomioivat toiminnassaan varautumisen ja toimintavarmuuden
- Syventää ymmärrystä siitä, miten palveluntuottajat käytännössä huolehtivat varautumisesta ja toimintavarmuudesta, ja miten valmiussuunnittelua koskevaa hyvinvointialueen ja palveluntuottajien välistä yhteistyötä voisi kehittää.
  - Tarjota hyvinvointialueelle tilannekuva palveluntuottajien valmiussuunnitelmista ja valmiuden ylläpitämisestä.
  - Selvittää palveluntuottajien näkemyksiä koskien varautumiseen liittyvää ohjausta ja yhteistyötä hyvinvointialueen kanssa

Varautumisella tarkoitetaan toimintaa, jolla varmistetaan tehtävien mahdollisimman häiriötön hoitaminen ja mahdollisesti tarvittavat tavanomaisesta poikkeavat toimenpiteet häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Se on ennakoivaa toimintaa, joka pitää sisällään suunnittelun, sen edellyttämät käytännön valmistelutoimenpiteet, näiden toteuttamisen ja kehittämisen sekä harjoittelun.

Sosiaali- ja terveydenhuollon varautumisen tarkoituksena on varmistaa keskeiset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, turvata väestölle terveellinen elinympäristö sekä välttämätön toimeentulo myös normaaliolojen häiriötilanteissa sekä poikkeusoloissa. (Turvallisuuskomitea, 2017).

VARAUTUMISTA OHJAAVA LAINSÄÄDÄNTÖ

- Valmiuslaki (1552/2011)
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021)
- VN asetus hyvinvointialueiden varautumisesta sosiaali- ja terveydenhuollon häiriötilanteisiin (308/2023)
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta (741/2023)
- Laki hyvinvointialueesta (611/2021)

TEOREETTINEN TAUSTA

- Tieteenfilosofinen pohja tutkimukseemme löytyy pragmatismista. Heidi Muurisen ”Pragmatismi ja kokeileva lähestymistapa sosiaalityön tiedonmuodostuksessa” (2019) –julkaisun mukaan pragmaattistisen näkökulman mukaisissa tutkimuksissa pyritään käytännön toimintaa hyödyttävään tietoon.
- Teoreettisen viitekehyksen löysimme loppujen lopuksi resilienssin käsitettä pohtiessamme.
- Ari-Elmeri Hyvösen ja Tapio Juntusen Politiikka-lehden 03/2016 artikkelin Sopeutuva yhteiskunta ja resilienssi: turvallisuuspoliittinen analyysi mukaan tieteellisen resilienssi -käsitteen juuri on kaksihaarainen. Käsite juontaa 1) Systeemiekologian tieteenalaa, 2) Psykologiaan
- Tiina Saaren Resilienssi työntekijän voimavarana asiantuntijatyön aikapaineiden hallinnassa (2016) –artikkelissa todetaan, että resilienssi on uusi, mutta vakiintunut termi työelämä- ja organisaatiotutkimuksissa.

TEOREETTINEN TAUSTA

- Minna Janhonen: Resilienssi auttaa organisaatioita selviämään kompleksisessa toimintaympäristössä (2018).
- Janhonen jakaa resilienssin kolmeen ominaisuuteen 1) toimintakykyyn, 2) toipumiseen ja 3) sopeutumiseen.
- Organisation on varauduttava muutokseen ollakseen resilientti (Janhonen 2018). Hänen mukaansa varautuminen tapahtuu ottamalla poikkeustilanteissa toimimiseen tarvittavia käytäntöjä osaksi toimintatapoja.
- Hänen mukaansa poikkeustilanteessa toimitaan perusolettamusten mukaisesti ja se, että kriisitilanteissa toimiminen on osana noita perusolettamuksia auttaa organisaatiota selviämään.
- Käytännön toimintaa voidaan Janhosen mukaan harjoitella stressitestillä, jossa eletään läpi mahdollisia poikkeustilanteita. Niiden avulla saadaan näkyviksi toimintamallit, jotka ylläpitävät toimintakykyä sekä ne, jotka sitä laskevat

AIKAISEMPI TUTKIMUS AIHEESTA

- Covid-19 pandemia jälkeen jonkin verran sosiaalihuollon ja lastensuojelun varautumista koskevaa tutkimusta, esim. Heimon & Weckrothin & Rannan (2020) ”Koronan vaikutukset lastensuojelun 24/7-yksiköiden toimintaan – palveluntuottajien ja toimintayksiköiden näkökulma.”
- Kansainvälinen tutkimus usein ajoittuu poikkeusolojen, esim. luonnonkatastrofin jälkeiseen aikaan.
- Opinnäytetyöt koskien yksityisten lastenkotien varautumissuunnitelmia:
  - Minna Stenberg, Varautuminen häiriötilanteisiin yksityisessä lastensuojelulaitoksessa (2024)
  - Peter Eriksson: Covid-19 vaikutukset lastensuojelulaitoksessa (2021)

TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

- Sijaishuoltoapaikoille sähköisesti lähetetty Webropol-kyselyllä
- Kysymykset olivat pääosin strukturoituja ja perustuivat järjestysasteikollisiin vastausvaihtoehtoihin
- Päijät-Hämeen alue: 62 yksikköä, joista laitoksia 41 (kilpailutettuja 33) ja ammatillisia perhekoteja 21 (kilpailutettuja 10)
- Vastaajat:

	n	Prosentti
Ammatillinen perhekoti	5	26,3%
Perustason lastensuojelulaitos	6	31,6%
Erityistason lastensuojelulaitos	7	36,8%
Vaativan tason lastensuojelulaitos	1	5,3%

MITÄ KYSYTTIIN?

Kyselylomake rakentui seuraavista temaattisista kokonaisuuksista:

1. Valmiussuunnitelman sisältö
  - Johtaminen, toiminnan ohjaus, henkilöstö ja henkilöstöressurssien hallinta, kumppanuudet, materiaallinen varautuminen
2. Alueelliseen riskiarvioon sisältyviin uhkiin varautuminen
  - Päijät-Hämeen alueellinen riskiarvio on vuodelta 2023 perustuu Sisäministeriön toimeksiantoon.
3. Harjoittelu ja organisaation turvallisuuskulttuuri
  - Onko koulutus- ja harjoitussuunnitelmaa, järjestetäänkö henkilöstölle koulutusta
4. Yhteistyö ja häiriötilanteista raportointi
  - Raportointivalmius ja ohjeistuksen tarve, hyvinvointialueyhteistyötä koskevat tarpeet/toiveet

TULOKSISTA

- Kysytyjen kokonaisuuksien arvioitiin toteutuvan pääosin hyvin tai soveltuvin osin palveluntuottajien valmiussuunnitelmissa.
  - Kun varautuminen ja jatkuvuudenhallinta koski lastensuojelun kannalta keskeisiä tekijöitä, totutuminen arvioitiin hyväksi
- Kaikki vastaajat ovat varautuneet alueellisiin riskeihin vähintään soveltuvin osin
  - Korkeimmalle arvioitiin varautuminen vedenjakelun häiriöihin sekä laajalle levinneeseen tartuntatautiin
- Koulutusta järjestetään erityisen hyvin ensiapuun ja paloturvallisuuteen
- Vastaajat toivoivat ohjeistusta koskien turvallisuuspoikkeamista raportointia ja tilannekuvan ylläpitoa ja välittämistä.
- Lisäksi toivottiin valmiuteen ja varautumiseen liittyvää yhteistyötä hyvinvointialueen kanssa

TUTKIMUKSEN HYÖDYNNETTÄVYYS

Hyvinvointialueiden on varmistettava palvelujen jatkuvuuden turvaaminen myös silloin, kun palveluja hankitaan yksityisiltä palveluntuottajilta

- Tutkimusta voi osaltaan hyödyntää, kun halutaan varmistaa palveluntuottajien riittävä varautuminen tiettyihin uhkiin /häiriötekijöihin
- Tuloksia on mahdollista hyödyntää valmiuteen ja varautumiseen liittyvässä ohjauksessa, valvonnassa sekä yhteistyössä.
- Mahdollista huomioida hyvinvointialueiden keskinäisessä yhteistyössä (toive yhtenevistä vaatimuksista ja ohjeista)
- Palveluntuottajien kokemuksia ja näkemyksiä on mahdollista hyödyntää tehtäessä HVA:n omien toimintayksiköiden varautumissuunnitelmia (Valvontalain velvoitteet).